

BARN OCH UNGDOMARS KULTUR

Översikt och kommentarer

Barn och ungdomar är landets flitigaste kulturkonsumenter och kulturutövare. Det är bland barn upp till 15 år som det är vanligast att besöka någon kulturinstitution, själv ha skrivit något, läst en bok eller utövat konstnärlig verksamhet som t.ex. att måla eller sjunga.

Över en femtedel av befolkningen är under 18 år. Denna åldersgrupp om nära två miljoner unga människor har vitt skilda uppväxtvillkor vad gäller social bakgrund liksom stora skillnader mellan hemkommun vad gäller service inom kultur, skola och barnomsorg. Etableringen i vuxenvärlden sker bland dagens ungdomar senare än i deras föräldrageneration. Utbildningen är för många avslutad först i 30-årsåldern. Inträdet i vuxenlivet med familjeansvar och fast anställning ligger därmed i dag för många tio år senare i livet än vad som gällde för deras föräldrageneration. Ungdomar i åldern 20-30 år kallas ibland "unga vuxna".

I utredningar och propositioner har barn och ungdomar lyfts fram som angelägna målgrupper alltsedan den första kulturpropositionen. *Aktionsgruppen för barnkultur* presenterade 2006 i sitt betänkande "Tänka framåt, men göra nu -Så stärker vi barnkulturen" strategier för barnkulturen med grund i kartläggningar och statistik som kommittén tagit fram.

Skapande skola är en ny satsning för att stärka kulturarbetet i grundskolans årskurser 7, 8 och 9. Målet är att långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete och att utveckla kontakten mellan skolan och kulturlivet. I budgetpropositionen 2008 anvisas 55 milj. kr som stimulansbidrag som *Kulturrådet* fördelar. *Dans i skolan* är ett nationellt utvecklingsprogram där bl.a. Myndigheten för skolutveckling och Statens kulturråd samarbetar för att introducera dansen i skolan.

Barnombudsmannen har som huvuduppgift att företräda barns och ungas rättigheter och intressen med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). *Ungdomsstyrelsen* är en statlig myndighet som har i uppgift att följa och utvärdera ungdomspolitik, bl.a. ger man ut statistikskriften "Upp till 18". Kulturrådet och Skolverket har gemensamt ansvar då det gäller frågor om barn- och ungdomskultur.

Svenska barnboksinstitutet (SBI) är ett offentligt specialbibliotek och fungerar som informations- och kunskapscentrum för barn- och ungdomslitteratur. Forsknings- och kunskapsbevakning ingår i institutets uppgifter.

Det är i kommunerna som förutsättningarna skapas för barns och ungdomars kulturdeltagande och skolan sägs ibland vara den största kulturinstitutionen. *Folkbiblioteket* tillsammans med den *kommunala musik- och kulturskolan* utgör hörnstenar i den kommunala kulturpolitiken för barn och ungdom. Musikskolor fanns 2006 i 159 av landets kommuner och kulturskolor i 123, endast 8 kommuner saknade helt både kultur och musikskola. Skolorna nådde 2006 ca 380 000 elever, en ökning efter flera års minskande elevantal. Av det samlade kursutbudet svarade musikämnen för 40 procent, dansen för 19 och teatern för 16 procent. Ämnen inom bild- och formområdet motsvarade 11 procent.

I statistiken för 2006 redovisas nästan 1,2 miljoner besök på barn- och ungdomsteater vilket motsvarar 29 procent av den totala publiksiffran vid landets offentligstödda teatrar. Av de statligt stödda teatrarnas föreställningar var över hälften barn- och ungdomsföreställningar. Nästan 80 procent av barnen i åldern 3-8 år hade enligt Barnbarometern 2003 sett någon form av teater eller opera under det senaste året. Teaterbesök var vanligast i större och mellanstora orter där utbudet vanligen är större än i mindre orter och i glesbygden. Barnen besökte teater betydligt oftare i daghemmets eller skolans regi än tillsammans med familjen. Enligt SCB:s ULF-undersökning 2006 hade 41 procent i åldersgruppen 16-19 år besökt teater under det senaste året. Det fanns dock en stor skillnad mellan ungdomarnas teatervanor; av flickorna i åldersgruppen hade mer än hälften varit på teater senaste året medan bara drygt en fjärdedel av pojkarna varit på teater.

Musiken är för många barn och unga den viktigaste kulturformen och upptar en stor del av deras fritid, såväl det egna musicerandet som lyssnande på levande musik eller inspelad musik. Enligt Mediebarometern 2007 lyssnade 35 procent av 9-14-åringarna och 40 procent av 15-24-åringarna på musik-CD en genomsnittlig dag. Hälften av alla ungdomar i åldern 16-24 år lyssnade på mp3 en genomsnittlig dag. Tiden för mp3-lyssnande bland ungdomar är i dag längre än för CD-lyssnande, ca 40 minuter jämfört med 25 minuter en genomsnittlig dag. Enligt ULF-undersökningen 2006 hade 11 procent av ungdomar i åldern 16-19 år spelat musikinstrument senaste året och drygt 8 procent sjungit i kör. Pojkarna var flitigare när det gällde musicerande medan flickorna oftare sjöng än pojkarna. De regionala och lokala orkesterinstitutionerna rapporterade 2005 en konsertpublik om drygt 130 000 besök på konserter för skolor och förskolor, vilket motsvarade 17 procent av institutionernas totala publik. Länsmusikorganisationerna redovisade 450 000 besök på drygt 4 800 konserter arrangerade för skola eller förskola. Enligt Barnbarometern hade 60 procent av alla 3-8-åringar (2003) besökt något musikevenemang under senaste året. Motsvarande procentandel för 16-19-åringar var enligt ULF-statistiken 54 procent.

Museerna har ökat sina satsningar för barn och ungdomar med visningar för grupper från förskolor och skolor. År 2006 anordnades knappt 31 000 visningar med totalt drygt 1,5 miljoner besökare från skol- och förskolegrupper. Småbarnen i åldern 3-8 år är vana museibesökare och drygt 60 procent hade enligt Barnbarometern varit på museum under senaste året. Museibesök tillsammans med familjen har ökat sedan tidigare mätningar, medan daghem och skolor tycks ha skurit ned på sådan verksamhet. Museibesökandet var relaterat till föräldrarnas utbildning och barn till föräldrar boende i storstäderna gick oftare på museum än barn i andra delar av landet. Enligt Kulturbarometern 2002 hade 56 procent av 9-14-åringar varit på museum senaste året och enligt ULF-undersökningen 2006 hade 31 procent av ungdomar i åldern 16-19 år någon gång varit på museum senaste året.

Antalet barnbokslån vid de *kommunala folkbiblioteken* uppgick 2006 till drygt 27 milj. utlån, vilket motsvarade 47 procent av bibliotekens samlade utlåning. Räknat per barn motsvarade utlåningen ca 18 böcker. Barn och ungdomsböcker svarade för knappt 20 procent av bokförlagens sålda volymer och ungefär samma andel gällde i det totala försäljningsvärdet. Boken når dagligen (2003) 74 procent av småbarnen i åldern 3-8 år och är därmed det massmedium som används mest av barnen efter TV. Föräldrarnas utbildning har stor betydelse för barnens kontakt med böcker. Andelen bokläsare bland de yngsta tycks dock ha minskat sedan 1980-talet. Enligt ULF-undersökningen 2006 läste 22 procent av ungdomar i åldern 16-19 år skönlitteratur varje vecka. Det fanns dock stora skillnader mellan pojkar och flickor; av flickorna

läste 30 procent en skönlitterär bok varje vecka medan motsvarande andel för pojkarna endast var 13 procent.

Knappt en tredjedel av 3-8 åringarna läste/tittade i serietidning varje dag. Serietidningsläsandet bland de yngsta har minskat kraftigt sedan början av 1990-talet. 3-8 åringarna var tillsammans med skolbarn den åldersgrupp som oftast besökte biblioteken. Knappt 90 procent av småbarnen har varit på bibliotek senaste året. Ungefär en tredjedel av de som besökt biblioteket hade lyssnat på sagostund.

Ungefär var tionde i åldersgruppen 9-24 år har enligt Mediebarometern varit på bio en genomsnittlig vecka. Pojkarna går något oftare på bio än flickorna. Bland 15-24 åringarna har biobesökandet minskat från 17 till 11 procent en genomsnittlig vecka under senaste decenniet. Drygt 60 procent av småbarnen i åldern 3-8 år hade varit på bio under senaste året. Familjen har en dominerande roll när det gäller att följa med barnen på bio; daghem och skola förekom nästan inte alls. Nästan alla småbarn hade tillgång till video/DVD hemma och över en tredjedel använde videon/DVD en genomsnittlig dag.

Ca 88 procent av 15-24 åringarna använder Internet en genomsnittlig dag och i åldersgruppen 9-14 år var 76 procent dagliga Internetanvändare. Drygt 60 procent av 9-14 åringarna har en genomsnittlig dag deltagit i chat- eller diskussionsgrupper medan motsvarande andel för 15-24 åringarna är 53 procent.

Datorspel och tv-spel, såväl on-line som genom pc, konsoler o. dyl., är den aktivitet som ökat mest bland barn och ungdom och torde sannolikt förklara en del av den minskande bokläsningen. Enligt Barnbarometern hade var tredje i åldersgruppen 3-8 år spelat datorspel en genomsnittlig dag. Enligt Mediebarometern hade 43 procent av ungdomar i åldern 9-14 år och 22 procent i åldern 15-24 år spelat spel en genomsnittlig dag. Det finns dock inga detaljerade mätserier som täcker hela området, vilket visar på utvecklingsbehov i kulturstatistiken. I kapitlet Kulturens ekonomi konstateras att försäljningen av datorspel ökar med 25 procent årligen och att försäljningsvärdet av spel i dag motsvarar summan av försäljningen av både musik-CD och biografernas intäkter från biobiljetter.

Det finns behov att i statistiken kunna följa utvecklingen inom barn- och ungdomskulturen. En första modell för rapportering finns framtagna i den samlade BoU-kulturstatistik som Kulturrådet publicerade 1998 (Barn- och ungdomars kultur, Kulturen i siffror 1998:1). Statistiken grundades på befintliga källor. Det vore angeläget med en uppdatering av denna BoU-statistikskrift mot bakgrund till det uppdrag Kulturrådet har att följa barn- och ungdomskulturen. Aktionsgruppen för barnkultur pekade också på behoven att rusta upp en statistik om barn- och ungdomskultur.

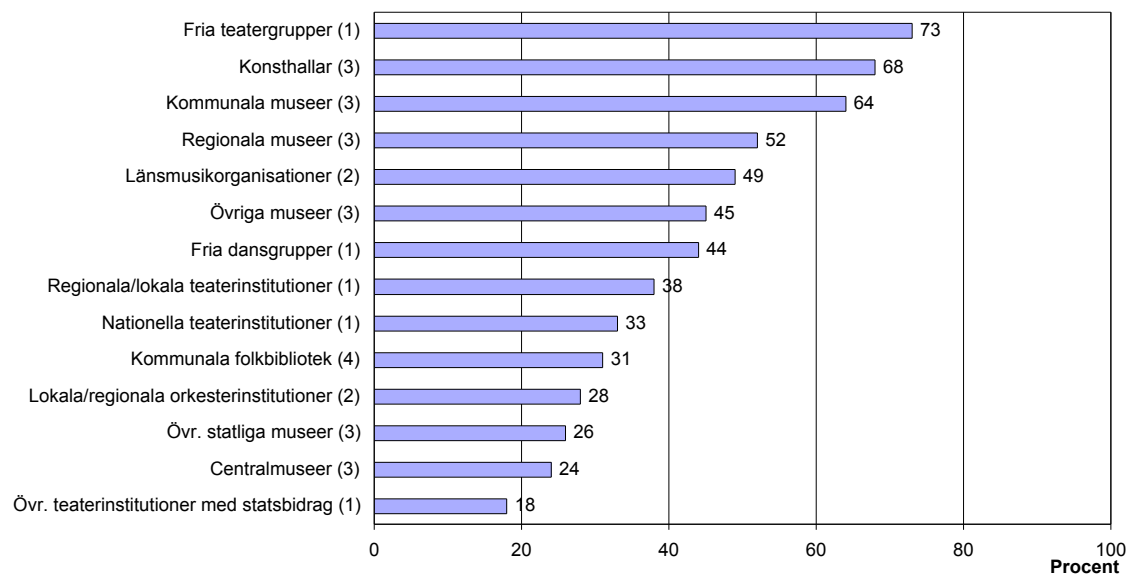
Genom Barnbarometern har 3-8 åringars kulturvanor kartlagts fr.o.m. 1984 t.o.m. 2002/2003. Barnbarometern utvecklades mellan dåvarande SR/PUB och Kulturrådet medan senare mätningar har genomförts av MMS, Mediamätning i Skandinavien, med stöd av Kulturrådet. Det tycks emellertid i dag vara osäkert om nya mätningar av Barnbarometern kommer att genomföras i regi av MMS. Detta skulle därför kunna aktualisera att Kulturrådet tar ett ansvar för en fortsatt Barnbarometer.

Verksamhet 2006 för barn- och ungdomar vid kulturinstitutioner och fria grupper

Typ av institution	Föreställningar/visningar		Besök	
	Antal	% av tot antal föres.	Antal i 1 000-tal	% av totalt antal besök
Nationella teaterinstitutioner (1)	1 110	33	180 972	18
Regionala/lokala teaterinstitutioner (1)	3 802	38	339 533	20
Övr. teaterinstitutioner med statsbidrag (1)	78	18	13 856	9
Fria teatergrupper (1)	4 870	73	313 657	63
Fria dansgrupper (1)	402	44	36 120	40
Samtliga teatrar (1)	11 938	55	1 160 464	29
Länsmusikorganisationer (2)	4 860	36	450 240	28
Lokala/regionala orkesterinstitutioner (2)	635	31	130 469	17
Samtliga musikinstitutioner (2)	5 495	35	580 709	25
Centralmuseer (3)	6 836	32	461	6
Övr. statliga museer (3)	3 211	41	90	8
Regionala museer (3)	8 834	57	420	12
Kommunala museer (3)	7 958	51	390	9
Övriga museer (3)	1 998	26	128	8
Samtliga museer (3)	30 598	42	1 489	8
Konsthallar (3)	1 761	46	62	6
Kommunala folkbibliotek (4)	Barnboksbestånd		Utlån av barnböcker	
	Antal i 1 000-tal	% av totalt bestånd	Antal i 1 000-tal	% av total utlåning
	12 925	32	27 285	47

1. Andel barn-, ungdoms- och familjeföreställningar
2. Andel konserter för skola/förskola
3. Andel visningar för förskolor/skolor
4. Barnboksbestånd i procent av totala beståndet

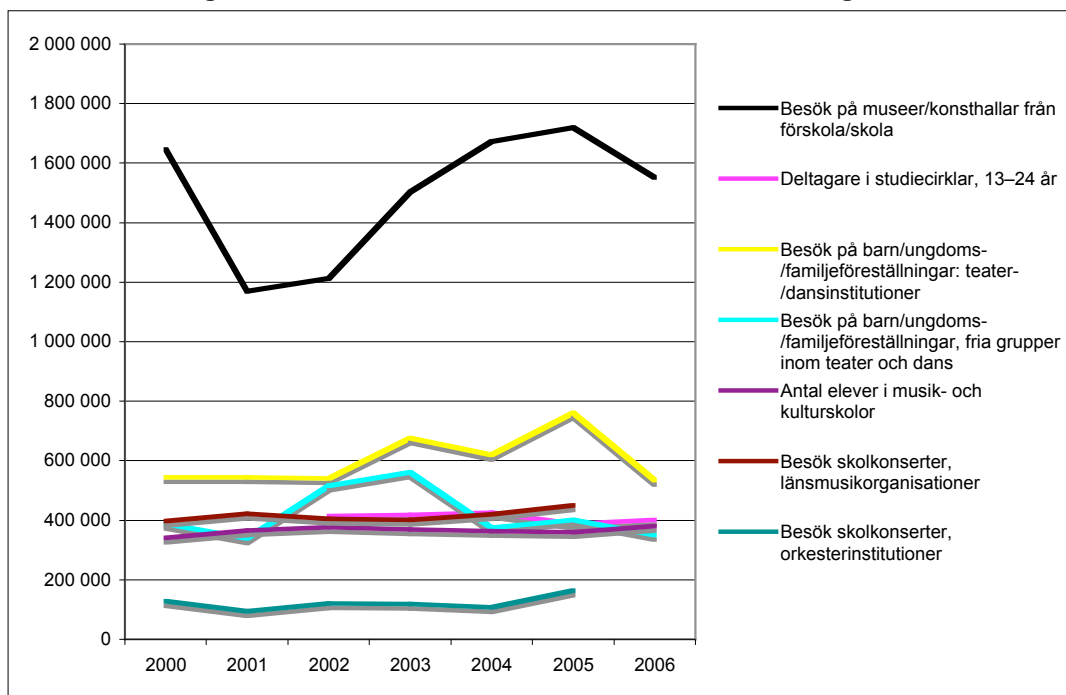
Källor: Teater och dans 2006, Musikstatistik 2005, Museer och konsthallar 2006 samt Folkbiblioteken 2006, Statens kulturråd

Kulturinstitutionernas och de fria gruppernas utbud för barn och ungdom 2006, procent

1. Andel barn-, ungdoms- och familjeföreställningar
2. Andel konserter för skola/förskola
3. Andel visningar för förskolor/skolor
4. Barnboksbestånd i procent av totala beståndet

Källor: Teater och dans 2006, Musikstatistik 2005, Museer och konsthallar 2006 och Folkbiblioteken 2006, Statens kulturråd

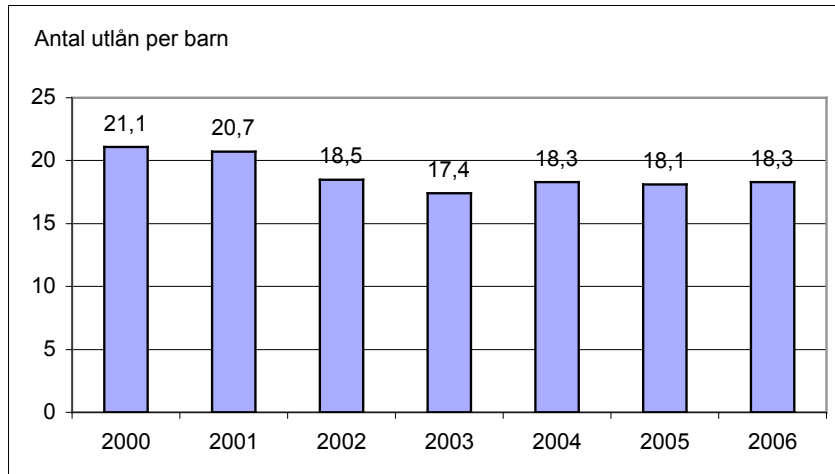
Besök och deltagare i kulturinstitutionernas utbud för barn och ungdomar 2000-2006

Källor: Teater och dans respektive år, Musikstatistik respektive år, Museer och konsthallar respektive år och Folkbibliotek respektive år. Statens kulturråd

Not: Förändrad definition 2001 av barn- och ungdomsföreläsningar

Utlånade barnböcker per barn i kommunala folkbibliotek 2000-2006

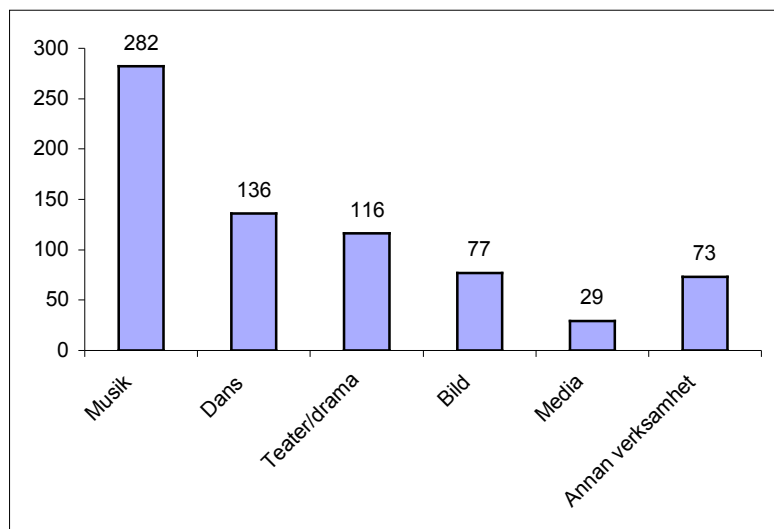
Källa: Folkbiblioteken 2006. Staten kulturråd

Musik- och kulturskolor 1997-2006, antal skolor

	Antal									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Musikskolor	232	224	210	204	193	183	179	171	169	159
Kulturskolor	47	68	72	79	90	99	105	111	113	123
Kommuner utan musik-/kulturskola	9	11	7	6	6	7	6	8	8	8

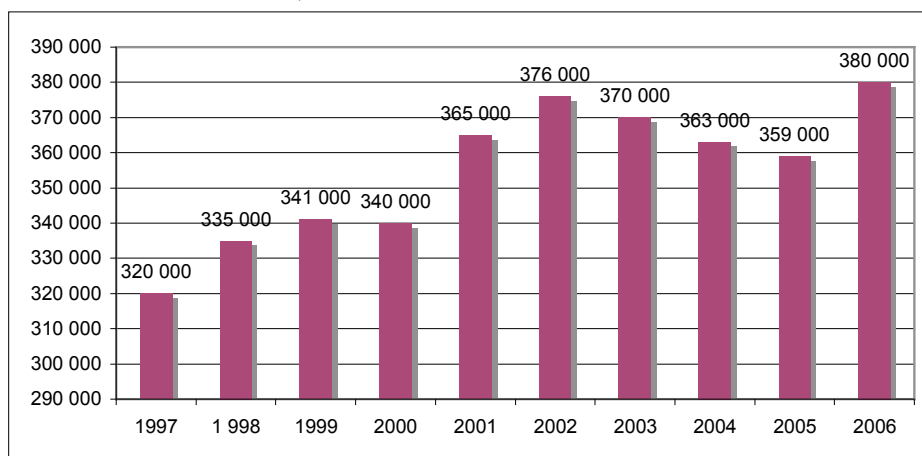
Källa: Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK) respektive år

Musik- och kulturskolornas ämnesinriktning 2006

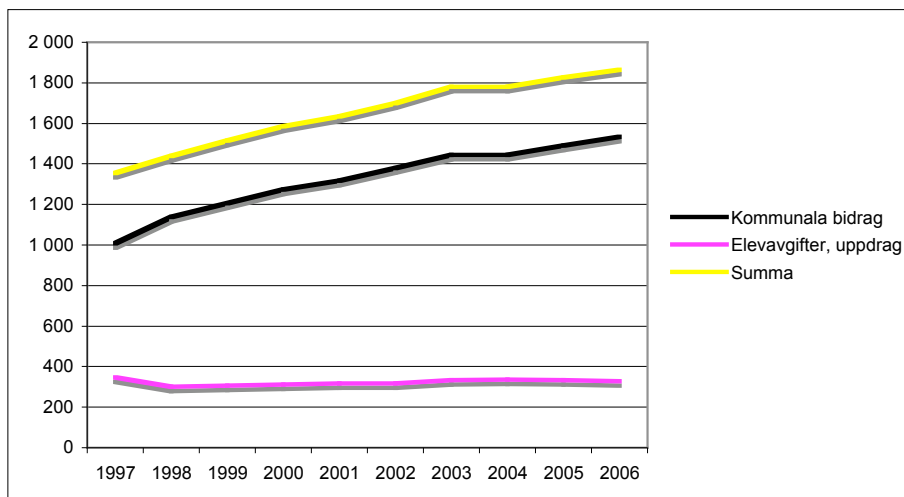
Källa: Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK)

Musik- och kulturskolor, antal elever 1997-2006

Källa: Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK)

Intäkter vid musik- och kulturskolor 1997-2006, miljoner kronor. Fasta priser 2006=100

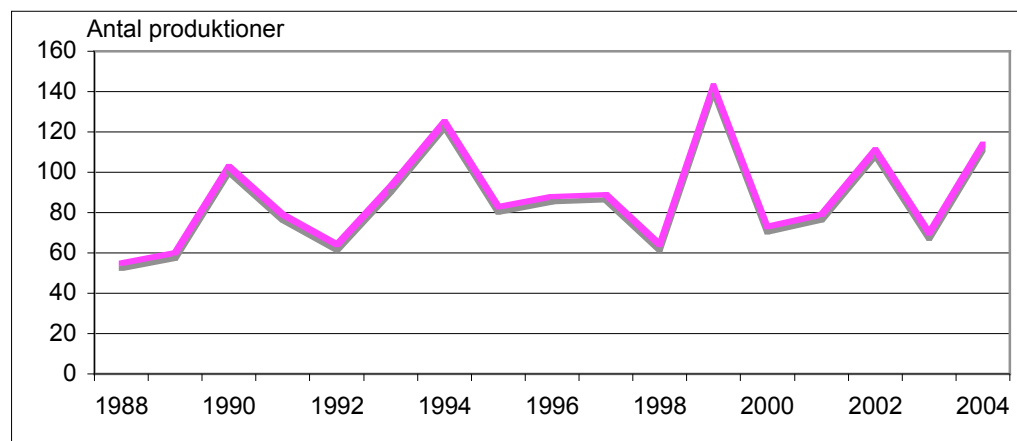
Källa: Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK)

Barnboksutgivningen i Sverige 1999-2005, antal titlar

	1999		2001		2003		2005	
	Totalt antal	% första-upplagor	Totalt antal	% första-upplagor	Totalt antal	% första-upplagor	Totalt antal	% första-upplagor
Bilderböcker	432	78	423	82	379	78	424	78
svenska	175	70	135	67	163	60	212	69
översatta	257	84	288	90	216	91	212	86
För mellanåldern/kapitelböcker	270	69	294	66	362	65	418	65
svenska	138	67	171	58	219	58	215	66
översatta	132	72	123	76	143	76	203	63
Ungdomsböcker	151	72	196	72	244	70	257	68
svenska	64	69	84	63	88	73	97	64
översatta	87	74	112	79	156	69	160	71
Faktaböcker inkl. "pysselböcker"	188	92	160	96	198	93	174	89
svenska	84	92	84	93	129	93	108	85
översatta	104	92	76	99	69	93	66	94
Tecknade serier	51	65	59	76	69	55	149	92
svenska	8	100	8	88	15	53	10	90
översatta	43	58	51	75	54	56	139	92
Övriga	79	91	45	93	58	84	41	93
svenska	39	85	21	86	43	86	29	90
översatta	40	98	24	100	15	80		
Svenska	508	74	503	69	653	80	671	71
Översatta	663	81	674	86	657	69	792	79
Svenska utgåvor på annat språk	17	..	11	..	16	..	16	
Titlar totalt	1 188	78	1 188	78	1 326	73	1 104	75

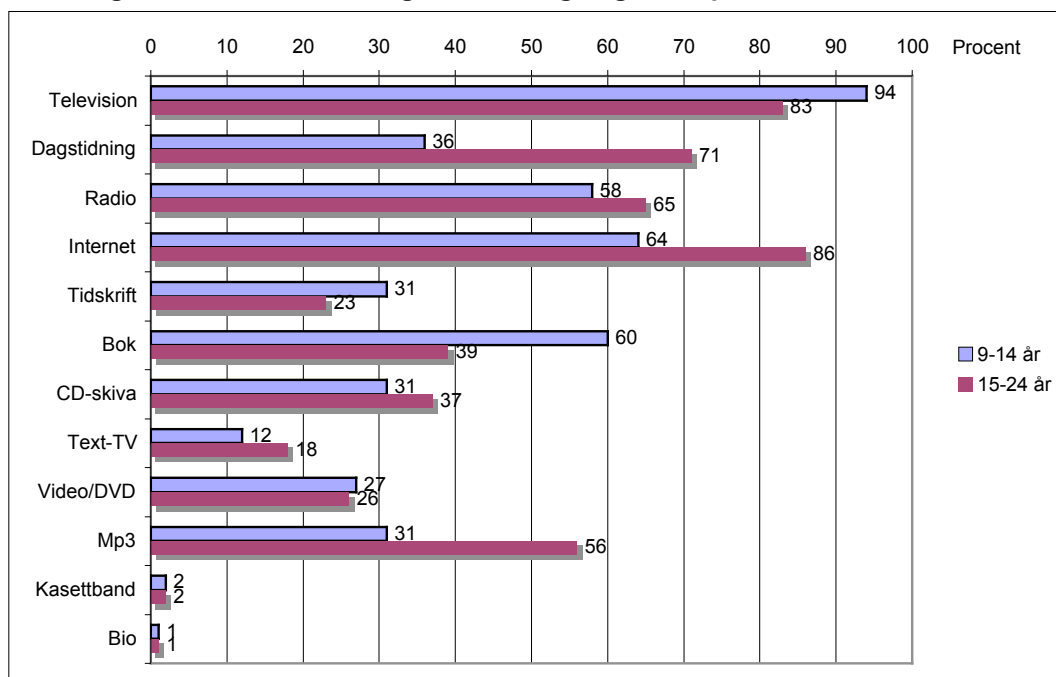
Källa: MedieSverige 2007, Nordicom-Sverige primärkälla Svenska Barnboksinstitutet

Utgivning av fonogram för barn 1988-2004 (svenska och internationella produktioner)

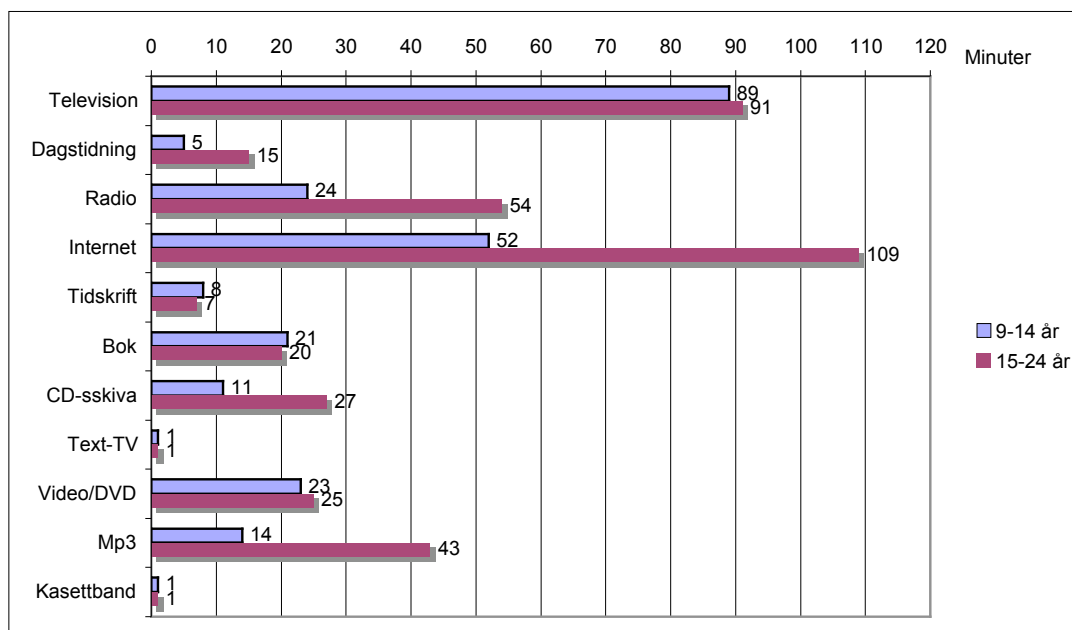
Källa: IFPI

9-24-åringarnas medievanor en genomsnittlig dag 2007, procent

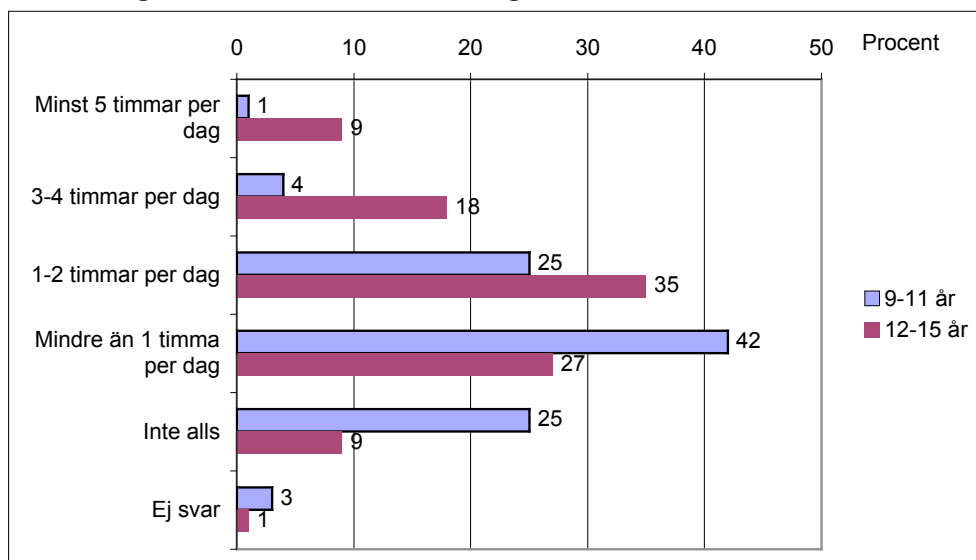
Källa: Nordicom, Mediebarometer 2007

Medievanor i minuter bland användare 9-24 år en genomsnittlig dag 2007, minuter

Källa: Nordicom, Mediebarometer 2007

Not: Diagrammet visar hur lång tid befolkningen (9-24) år avsätter för medier en genomsnittlig dag, vilket innebär att även de som inte använder ett medium är inräknade.

Användningstid 2004/05 för barn och unga som använder Internet. Procent

Källa: Barnombudsmannen. Upp till 18. Primärkälla: Undersökning av levnadsförhållanden, Barn och ungdomar, SCB

Användningstid 2004/05 för barn och unga som tittar på TV. Procent

Antal timmar	10-12 år		13-15 år		16-18 år	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Minst 5 timmar per dag	2	5	3	3	3	3
3-4 timmar per dag	17	22	25	26	24	25
1-2 timmar per dag	53	56	55	53	50	54
Mindre än 1 tim/dag	25	16	15	16	22	18
Ejs svar	3	2	2	3	1	1
Summa	100	100	100	100	100	100

Källa: Barnombudsmannen. Upp till 18.

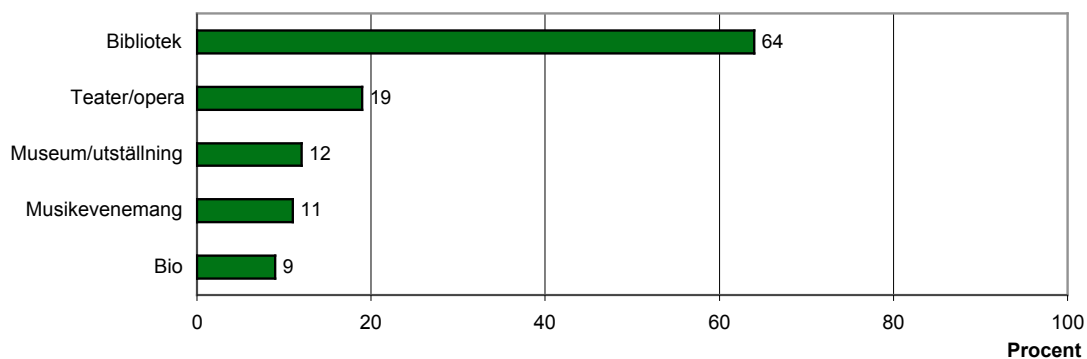
Primärkälla: Undersökning av levnadsförhållanden Barn och ungdomar, SCB

Hur många dagar i veckan (2004) brukar du läsa böcker på fritiden?

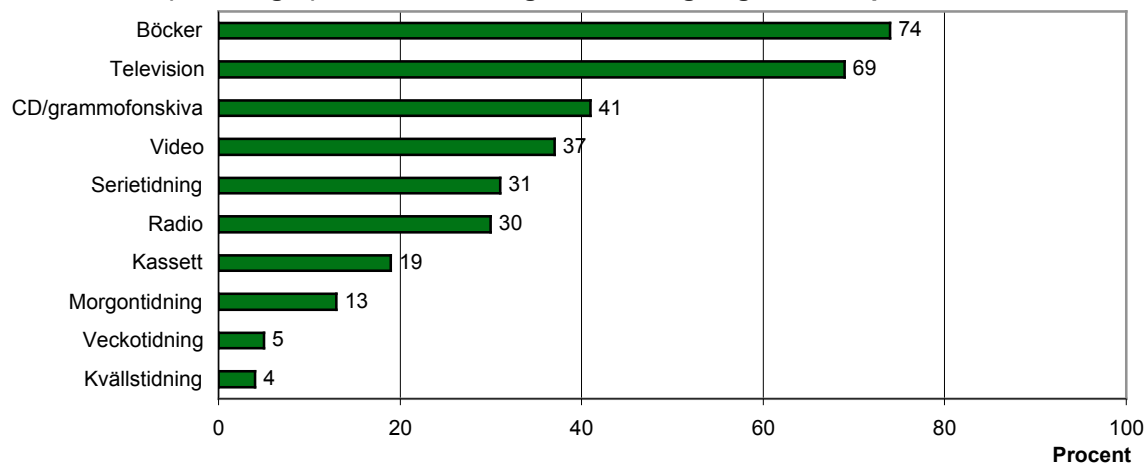
Antal timmar	10-12 år		13-15 år		16-18 år	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Varje dag	32	27	21	12	14	7
Flera dagar i veckan	35	29	32	23	25	17
En dag i veckan	17	18	14	15	14	10
Mer sällan/aldrig	16	26	33	50	47	66
Summa	100	100	100	100	100	100

Källa: Barnombudsmannen

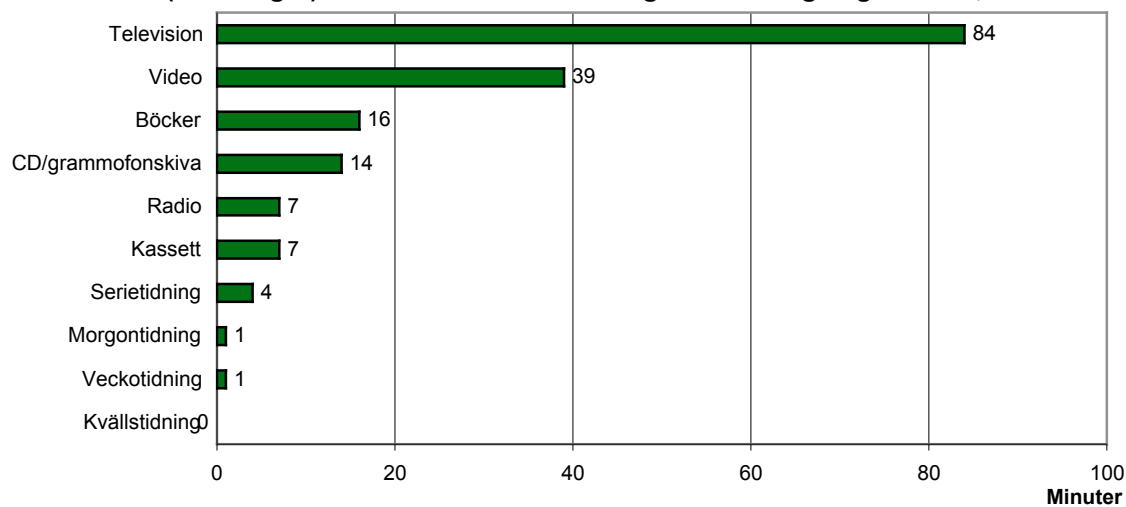
Primärkälla Undersökning av levnadsförhållanden Barn och ungdomar, SCB

Småbarnens (3-8 åringar) kulturvanor under senaste månaden 2002/03

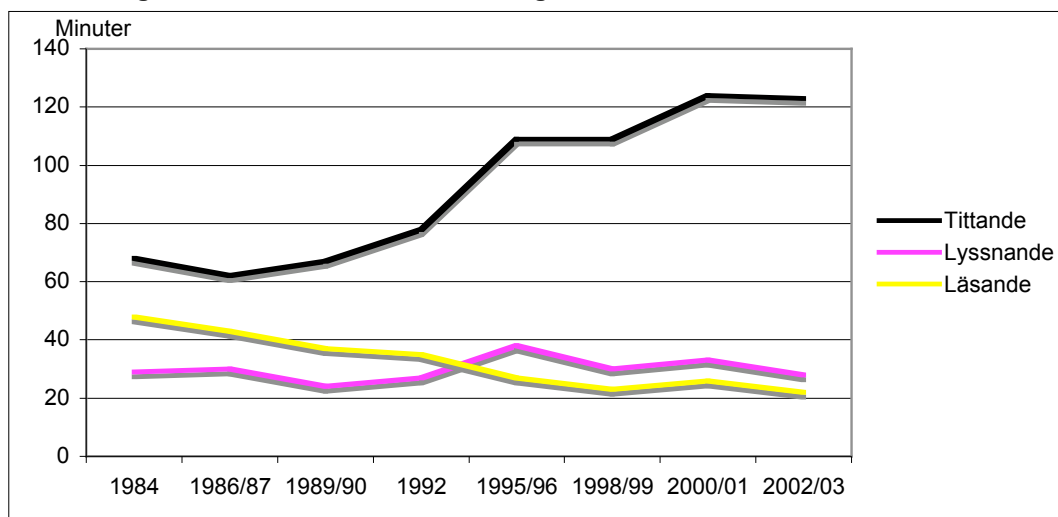
Källa: Barnbarometern 2002/03, Mediamätning i Skandinavien, MMS

Småbarnens (3-8 åringar) medievanor en genomsnittlig dag 2002/03, procent

Källa: Barnbarometern 2002/03, Mediamätning i Skandinavien, MMS

Småbarnens (3-8 åringar) medievanor i minuter en genomsnittlig dag 2002/03, minuter

Källa: Barnbarometern 2002/03, Mediamätning i Skandinavien, MMS

Användning av olika medier bland 3-8 åringar 1984-2002/03. Minuter

Källa: Barnbarometern 2002/03, Mediamätning i Skandinavien, MMS

Reviderad version 2009-04-18